BULETINUL EPISCOPIEI

Buletin informativ al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, cu reşedinţa la Giula
Apare cu binecuvântarea † Preasfinţitului Părinte Episcop Siluan - Anul XIV. Nr. 7 (159), iulie 2016

ANIVERSAREA A 70 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA EPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE DIN UNGARIA

„Stăruințele comunității românești din Ungaria de a se organiza din punct de vedere bisericesc, starea ei actuală și perspectivele spre viitor”

În anul 2016, Episcopia Ortodoxă Română din Ungaria aniversează 70 de ani de la înființarea ei. Ziua de 27 martie 1946 constituie o piatră importantă de hotar în istoria episcopiei noastre, care până în zilele noastre a fost prelucrată de mai mulți istorici și cercetători. Chiar dacă anumite detalii încă sunt necercetate, sau cercetarea lor încă nu a a ajuns până la încheiere, pe baza studiilor deja apărute am incercat de a face o sinteză despre cele știute din diferite lucrări.

Cu siguranță, cel mai important studiu legat de istoricul Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria este teza de doctorat a Părintelui **Teodor Misaroș** (1921-1983), fostul vicar al eparhiei, cu titlul: *Din istoria comunităților bisericești ortodoxe române din R. Ungară* (Budapesta, 1990). Autorul acestei lucrări s-a concentrat asupra istoricul parohiilor românești din Ungaria, în ultima parte însă a prezentat și eforturile membrilor bisericii de a înființa a structură canonică a comunităților ortodoxe din Ungaria.

Alături de teza de doctorat a părintelui Misaroș, cercetătorea **dr. Maria Berenyi**, în anul 1996, a publicat un studiu mai amplu în limba maghiară pe paginile revistei *Annales*. Din acest studiu, pe lângă cele descrise în teza părintelui Misaroș, aflăm amănunte importante și interesante din istoria eparhiei nostre din perioada interbelică. Titlul studiului: *Román Ortodox Egyház a két világháború közötti Magyarországon – Biserica Ortodoxă Română în Ungaria interbelică*.

Cei doi autori au cercetat atât arhiva Episcopiei, cum și arhivele Statului Maghiar din Budapesta. Istoricul **Cornel Sigmirean** (1956-), de la Universitatea Petru Maior din Târgu Mureș, cercetând arhivele Ministerului Afacerilor Externe de la București, a reușit să aducă contribuții noi, chiar surprinzătoare în privinta strădaniilor din perioada interbelică de a crea o episcopiei pe seama românilor ortodocși din Ungaria.

Catedrala Episcopală din Giula

Alături de persoanele pominte, mai mulți s-au ocupat de istoria eparhiei noastre, publicând despre istoria parohiilor românești din Ungaria, fapt care ar merita intocmirea unei bibliografii, care ar putea servi ca bază pentru eventualele cercetări din viitor, de a cunoaște cât mai temeinic faptele înaintașilor noștri.

* * *

Deci, trecând la istoria propriu-zisă a înființării Eparhiei Ortodoxe Române din Ungaria, este necesară amintirea faptului, că înainte de Unirea Ardealului cu România (1918), pe teritoruil actual al Ungariei, atât la Budapesta, cât și în zona graniței de astăzi era a viață bisericească românească, organizată pe deplin din punct de vedere canonic și administrativ bisericesc. Parohiile din Bihor, prin protopopiatul de la Tinca au aparținut Episcopiei de la Oradea, iar celelalte parohii, înclusiv Budapesta, aparțineau de Episcopia Aradului.

Marea Unire din 1918, care din punct de vedere al dreptului internațional a fost întărită prin Tratatul de Pace de la Versailles (1920), sau cum se pomenește in istoria Ungariei, prin Tratatul de Pace de la Trianon, a adus impilnirea unui vis de mai multe secole al românimii din Transilvania, Banat și Crișana. Doar o comunitate mai mica, cea a românilor râmași în Ungaria și în Iugoslavia au râmas înafara granițelor României Mari. Pentru românii ortodocși râmași în Ungaria tragerea noilor frontiere între Ungaria și România a reprezentat începutul unui calvar, care a durat pâna 1946, sau chiar până 1999, când s-a instalat primul episcop al românilor din Ungaria.

Deci, după trasarea graniței noi între Ungaria și România, a început un mic exod al românilor din Ungaria. Budapesta imediat și-a pierdut importanța sa culturală pentru români, iar și din celelalte localități au plecat spre România o mare parte a intelectualilor, preoții și credincioșii. În anul 1920, după moartea protopopului micherechean, Nicolae Roxin, n-au rămas decât patru preoți pentru comunitatea română: protosinghelul Ghenadie Bogoievici de la Budapesta, preotul Simeon Cornea de la Bătania, Petru Biberia, preot în Orașul Mic Românesc din Giula și preotul Vasile Beleș de la Chitighaz. Ei patru

(Continuare în pag. a 2-a)

Aniversarea a 70 de ani de la înființarea Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria

(Urmare din pagina 1-a)

au rămas pentru cele 17 parohii românești din Ungaria. Lipsa preoților a avut efecte dureroase. Administrarea Sf. Taine a devenit ocazională, când preoții au avut posibilitatea să se deplaseze în parohiile vacante, iar mormântările de multe ori au fost săvârșite de cântăreți. Administrarea bunurilor bisericești, datorită necunoașterii regulamentelor Statutului Organic, s-a făcut nereglementar, provocând de multe ori nemulțumiri în rândul credincioșilor. În aceste condiții o parte a credincioșilor s-au atașat de cultele neoprotestante, astfel s-a putut întări biserica baptistă în rândurile românilor din Ungaria.

Încă în anul 1920, Consistoriul Ortodox Român de la Oradea, prin adresa nr. 1636/1920 l-a încredințat pe protosinghelul Ghenadie Bogoievici, să fie conducătorul duhovnicesc al parohiilor din Ungaria. Împuternicirea Oradiei mai târziu a fost întărită și de Episcopia Aradului.

În toamna anului 1919, după căderea dictaturii comuniste din Ungaria, care a durat 133 de zile, a fost înființată Ministerul Naționalităților, care a funcționat un an și jumătate. După desființarea acestui minister, guvernul lui István Bethlen a creat un comisariat regal, în cadrul căruia interesele românilor au fost reprezentate de un prelat papal greco-catolic, Iosif Siegescu, profesor de limbă și literatură română la Universitatea din Pesta. Sarcina comisarului Siegescu a fost administrarea treburilor bisericești a românilor ortodocși și greco-catolici, aprovizionarea cu manuale a școlilor românești, sprijinirea românilor în afaceri economice, cum și înlesnirea contactelor între maghiari și români.

Activitatea lor, atât al lui Bogoievici, cât și al lui Siegescu a lăsat mult de dorit, stârnind sentimente de înstrăinerea în rândul clericilor și a credincioșilor. În această situație, mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului, în 1923, a adresat o scrisoare episcopului sârb de Buda, Gheorghe Zubcovici, în care a solicitat, ca parohiile românești din Ungaria să intre sub ”grija sa părintească”. Episcopul sârb, motivând că nu se simte îndreptățit de a se amesteca în treburile românilor, a refuzat cererea mitropolitului Bălan. Tot în această situație, autoritățile de la Budapesta s-au interesat la prefecții județelor implicate, că nu s-ar putea ca parohiile ortodoxe românești să se atașeze bisericii greco-catolice, dar rezistența credincioșilor ortodocși a împiedicat această inițiativă neintemeiată.

Cea mai mare problemă a parohiilor ortodoxe române din Ungaria a fost lipsa unui organ propriu reprezentativ, prin

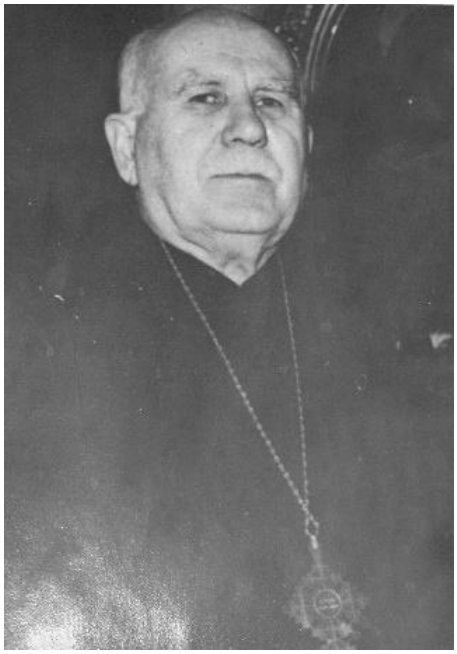

Pr. Dr. Petru Mândruțău, Primul Vicar al Eparhiei (1946-1976)

care s-ar fi putut asigura bunul mers al administrației bisericești. Aici trebui menționat și faptul că Legea Cultelor din România din 1928, nu a permis eparhiilor ca să aibă jurisdicție dincolo de hotarele României. Bineînțeles, în acest caz, scopul primordial a fost, ca eparhiile sau parohiile maghiare să nu poate să se atașeze de vreo eparhie catolică sau protestantă din Ungaria.

Prima încercare de a crea o organizație bisericească pentru parohiile românești din Ungaria a fost Adunarea din Bichișciaba, care a avut loc la 11 octombrie 1927. Dintre cei 5 preoți au luat parte Simeon Cornea din Bătania, Gheorghe Buha din Cenadul Unguresc, Vasile Beleș din Chitighaz și Toma Ungureanu din Giula, până când Ghenadie Bogoievici nu a participat. Au mai participat 32 reprezentanți mireni, numele lor fiind înșirate în studiul amintit al Mariei Berenyi (de la Apateu, Peterd, Budapesta și Otlaca Pustă nu au participat mireni). Simeon Cornea a propus, că pe baza legilor bisericești române pe teritoriul Ungariei, pe seama parohiilor românești trebuie organizat un protopopiat, ca organ executiv, cu sediul în Giula, iar ca organ deliberativ și de control un consistoriu, cu sediul la Bichișciaba. S-a ales o comisie de 6 persoane, trei clerici și trei mireni, care a avut sarcina pregătirii celor necesare pentru aplicarea hotărârilor. Hotărârile Adunării au fost înaintate către Ministerul Cultelor și către comisarul regal. Din lucrarea Mariei Berenyi reiese, că după 1920, preoții și învățătorii români rămași în Ungaria au fost urmăriți de poliție. Nici această adunare nu a putut scăpa de atenția organelor de ordine publică, căci urmărirea ei a fost efectuată de detectivul Galla Károly.

Datorită faptului, că după doi ani de așteptare zadarnică, nu au primit răspuns din partea autorităților maghiare, s-a decis convocarea colegiului preoților ortodocși români din Ungaria, ai căror număr între timp s-a ridicat la 10. La ședința din 29 iulie 1929, la Bichișciaba, au fost prezenți opt preoți, care au fost prezidați de Simeon Cornea. El a fost aici ales, pe baza Statutului Organic ca administrator protopresbiterial. S-a decis că parohiile vor desemna un reprezentant pentru sinodul protopopesc, care se va ține pe 5 septembrie 1929. Despre deciziile a fost înștiințat Ministerul Cultelor, care de data această a trimis un răspuns, în care nu a putut aproba cele solicitate de cei 8 preoți, referindu-se la actul Consistorului din Oradea, prin care protosinghelul Ghenadie Bogoievici este însărcinat cu conducerea treburilor bisericești ale ortodocșilor din Ungaria.

Adunarea programată pe data de 5 septembrie 1929 a fost ținută, în ciuda protestului lui Bogoievici, înaintat autorităților maghiare, cum și împotriva voinței autorităților de stat, care nu au aprobat această conferință, declarându-o ca întâlnire particulară. Totuși, ședința a fost urmărită de un detectiv vorbitor de limbă română, după care poliția din Bichișciaba, ca și prefectul județului Bichiș, au trimis raport organelor guvernamentale.

Cele declarate de către minister după ședința de 29 iulie 1929, au fost doar un pretext pentru neîmplinirea celor solicitate de către colegiul preoțesc. În acele vremuri deja a început să se contureze o altă idee, și anume, înființarea unei episcopii ortodoxe maghiare pentru toate comunitățile ortodoxe din Ungaria, sub jurusdicția Patriarhiei Ecumenice de la Constantino-

(Continuare în pag. a 3-a)

Aniversarea a 70 de ani de la înființarea Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria

(Urmare din pag. a 2-a

pol. Reacția negativă a Bisericii Sârbe, că Ungaria nu se poate considera ca teritoriu misonar al Patriarhiei Ecimenice, cum și informarea Constaninopolului de către Patriarhia Română despre intențiile Ungariei, deocamdată au reușit să stopeze scopurile Ungariei, deși partea maghiară a și avut un candidat pentru scaunul episcopal, în persoana unui fost preot romano-catolic, anume Németh István din orașul Szentes. Acest Németh a trecut prin mai multe biserici orientale. Inițial el a fost hirotonit preot ortodox de episcopul Dositei de Niș, cu condiția că pleacă în America ca preot misionar. Dar el apare la Szentes, unde devine paroh și trece parohia de sub sârbi sub jurisdicția Constantinopolului, după care este caterisit de către același Dositei. Neluând în considerare caterisirea, se alege episcop printr-un sinod local, convocat de el, dar nici Antiohia, nici Ierusalimul, nici Constantinopolul nu-l hirotonește. Ajungând în Siria, aici reușește să-l ducă în eroare pe patriarhul siro-iacobit Ignatios Afram I, este l-a făcut ierarh. S-a reintors la Szentes, de unde ar fi dorit să-și extinde jurisdicția sa ca ierarh, dar cei de la parohie văzând tot mai clar afaceriea lui obscure, l-au scos din funcția de preot paroh.

Chiar dacă prin intervenția la Constantinopol a Patriarhiei Române s-a putut evita capcana autorităților maghiare, parohiile românești din Ungaria nu s-au simțit în siguranță. Pentru a avea ca scut Biserica Ortodoxă Română impotriva curentului de asimilare din punct de vedere administrativ bisericesc, a fost convocată o nouă adunare bisericească, de data această la Chitighaz, pe data de 29 februarie 1932. La această ședință a luat ființă Protopopiatul Ortodox Român din Ungaria, în fruntea căreia a fost ales, cu vot unanim, neobositul preot Simeon Cornea din Bătania. Deciziile au fost înaintate spre aprobare către Budapesta, răspuns însă nici de această data nu s-a primit.

Cu scurt timp după această ședintă, două personalități marcante ale ortodoxiei românești din Ungaria, preotul Simeon Cornea și protosinghelul Ghenadie Bogoievici au trecut la cele veșnice. Datorită plecării celor doi slujitori ai altarului spre viața de veci, s-a creat o atmosferă prielnică pentru unirea preoțimii în privința rezolvării problemelor arzătoare a instituționalizării Bisericii Ortodoxe Române din Ungaria.

Aici trebuie menționat, că protosinghelul Ghenadie Bogoievi de mai multe ori a fost menționat ca persoana, care nu făcea toate eforturile necesare pentru înbunătățirea situație românilor ortodocși

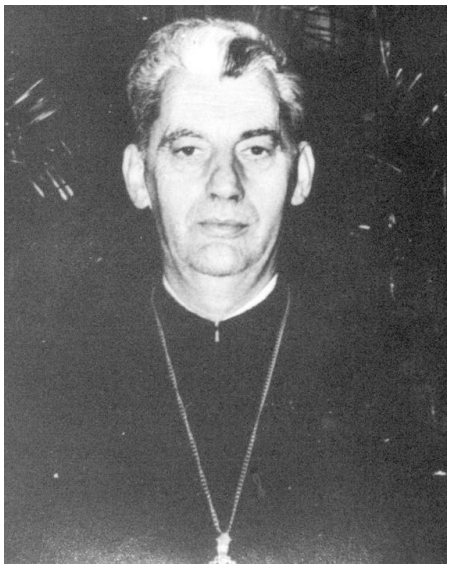

Pr. Ic. Stavr. Teodor Misaroș,
Vicarul Eparhiei
între anii 1976-1983

din Ungaria. Cercetările istoricului din Târgu-Mureș, Cornel Sigmirean, care se află în relații foarte bune cu intelectualitea românească din Ungaria, ne furnizează date noi și interesante. Istoricul Sigmirean, pe baza documentelor aflate în arhiva Ministerului Afecerilor Externe de la București și Budapesta, a găsit date importante, legate de înființarea unei episcopiei în Ungaria. Într-o lucrare încă nepublicată amintește, că Ungaria deja în anul 1920 a avut inițiativa de a înființa o episcopie românească, în fruntea căreia l-au recomandat pe Ghenadie Bogoievici, pe care l-au și însărcinat, asemenea episcopiei Orediei și a Aradului, ca să viziteze comunitățile românești. Partea romăna, Guvernul și Biserica, au luat cu surprindere propunerea părții maghiare. Mitropolitul primat și președintele Sf. Sinod, Miron Cristea, fiind informat de Consistoriul de la Oradea, a reacționat, că Biserica în totdeauna a ținut cont de suveranitatea statului și nu si-a extins jurisdicția peste teritoriul patriei. Astfel, organizarea ortodocșilor români din Ungaria ar fi o afacere internă a Ungariei, căci fiecare confesiune se va organiza în interiorul patriei și nu va face parte din biserica altui stat.

Legația României de la Budapesta, într-un raport adresat Ministerului Afacerilor Străine arăta că Statul Maghiar ar fi interesat în această episcopie din două motive pricipale:

- Prin ridicarea unei episcopiei, partea maghiară ar putea spera, ca o parte a Fundației lui Emanuil Gojdu să rămâne în Ungaria, căci ar avea un episcop care ar avea drept de vot în privința folosirii veniturilor Fundației (la momentul de atunci, doar episcopii din România ar fi avut acest drepr), și care se va putea influența de către guvernul maghiar. (Despre soarta Fundației Gojdu s-a decis încă prin Tratatul de Pace de la Trianon, dar care, datorită tergiversării punerii în aplicație a celor semnate de către părțile implicate, nu s-a realizat.)

- Statul Maghiar ar apare în opinia publică internațională, că are vederi religioase largi, prin înființarea Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria. Astfel, ar pregăti tereneul de a cere României menținerea celor patru episcopii maghiare, din care două au fost desființate.

Tot în acest raport s-a menționat ca protosinghelul Bogoievici intenționa de a cere sfatul Legației, și că va fi descurajat de a intra în jocul diplomației maghiare, care probabil că așa și s-a întâmplat. Această descurajare l-a influențat, probabil, pe părintele Bogoievici, că nu s-a mai implicat în încercările de a readuce la viață administrația bisericească la nivel de eparhie.

La data de 24 iunie 1934, la Giula s-a întrunit Sinodul Protoprezbiterial al românilor ortodocși din Ungaria, pentru a alege un protopresbiter al românilor din Ungaria. La ședința prezidată de preotul Petru Mândruțău au luat parte 9 preoți și 31 mireni. (Petru Mândruțău, într-un raport confidențial întocmit despre preoțimea română din Ungaria trianonică, este caracterizat ca om bogat, necăsătorit, ambițios, care studia în momentul întocmirii raportului și dreptul laic, și este vărul soției preotului Ioan Ola din Micherechi. În acest raport, unde sunt înșirați toți preoții români, nu se evită de a informa legeturile de rudenie ale preoților, sau chiar și despre starea lor materială.) Participanții pe baza voturilor date l-au ales de protopresbiter pe preotul Ioan Ola din Micherechi. După alegere, ședința s-a transformat în „Congres Național al Ortodocșilor Români din Ungaria”, arătând că românii

(Continuare în pag. a 4-a)

Aniversarea a 70 de ani de la înființarea Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria

(Urmare din pag. a 3-a

ortodocșii din Ungaria nu se mulțumesc cu alegerea unui protopresbiter, ci este absolut necesară a se organiza într-o eparhie independentă, ”ca să se poată prezenta cu toată demnitatea în mod împunător, ca să-și poată apăra și câștiga toate drepturile garantate prin legile statului, ca să poată milita cu succes pentru drepturile ei.” Pentru organizarea unei eparhii, parohiile române din Ungaria trebuie să se organizeze în cel puțin 4 protopopiate. Congrasiștii au aprobat cu bucurie acest plan de organizare și au decretat înființarea, pe lângă protipopiatul Giulei încă trei protopopiate: Chitighaz, Micherechi și Budapesta. Despre deciziile congresului au fost înștiințate autoritățile de la Budapesta, care, în mod tacit, au luat la cunoștință înființarea noilor protopopiate.

Cu doi ani main târziu, când era programat și înființarea Consistoriului Eparhial, Guvernul Ungariei a reluat ideea înființării Eparhiei Maghiare. De această dată, s-a gândit la formarea unei mitropolii cu două episcopii sufragane, una pentru sârbii, cealaltă pentru românii din Ungaria. În fruntea eparhiilor române și sârbe ar sta un ierarh ales de comunitățile lor, iar mitropolitul va fi delegat de către Constantinopol. Patriarhul Venianim I a și trimis o delegație la București, unde așa s-au făcut modificările acestui proiect, încât nimic nu s-a mai realizat din el.

Situația a devenit mai dură în perioada celui de al doielea război mondial. După ocuparea Ardealului de Nord, ca parohiile românești din Ungaria trianonică să nu poată să adereze la episcopiile românești de pe teritoriile ocupate, Guvernul Maghiar a început o acțiune puternică de maghiarizare. În toamna anului 1940, șapte preoți români și mai mulți credincioși au fost internați în lagăre de concentrare. După eliberarea lor, oamenii guvernului au încercat să-i silească pe preoții români să adereze la Biserica Ortodoxă Maghiară.

(Continuare în numărul următor al Buletinului)

Pr. Marius Maghiaru,
Protopop de Budapesta

Slujire Arhierească și Botez la Catedrala Episcopală din Giula

Joi, 28 iulie 2016, a fost zi de bucurie duhovnicească pentru credincioșii Catedralei Episcopale din Giula.

În locașul de cult a fost săvârșită Sfânta Liturghie Arhierească de un sobor format din Înaltpreasfințitul Părinte Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului și Preasfințitul Părinte Siluan, Episcopul Eparhiei Ortodoxe Române din Ungaria și Chiriarhul locului, împreună cu un sobor de clerici de la Catedrala Episcopală din Giula și de la Catedrala Arhiepiscopală din Constanța, iar răspunsurile liturgice au fost date cu competență și profesionalism de o parte din membrii Corului „Armonia” al Arhiepiscopiei Tomisului, aflați în vizită frățească și misionar-pastorală la românii ortodocși din Giula.

Cu acest prilej, după Sfânta Liturghie, a fost

săvârșită și Taina Sfântului Botez pentru prunca Anastasia Văduva, fiica Părintelui Diacon Emanuel Văduva, slujitor la Catedrala Episcopală din 2012 și care își desfășoară activitatea în cadrul Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria începând din anul 2009.

La final, Preasfințitul Părinte Siluan și-a exprimat îndoita bucurie, pentru faptul de a avea ca oaspete, pentru prima dată, pe Înaltpreasfințitul Părinte Teodosie și ceilalți tineri teologi și slujitori constănțeni și pentru slujba Botezului, săvârșită în Catedrala Episcopală din Giula, care consemnează intrarea în rândurile Bisericii Ortodoxe a unui nou membru, iar Înaltpreasfințitul Părinte Teodosie a mulțumit pentru primire și ospitalitate și și-a exprimat disponibilitatea de a participa și cu alte ocazii la activități misionare-pastorale și culturale din Episcopia Ortodoxă Română din Ungaria, împreună cu corul „Armonia” al Arhiepiscopiei Tomisului.

Manifestarea, care a contribuit la manifestarea și întărirea comuniunii frățești inter-eparhiale ortodoxe, s-a încheiat printr-o agapă frățească, ce a continuat atmosfera de comuniune din timpul Sfintei Liturghii.

Biroul de Presă
al Episcopiei Ortodoxe
Române din Ungaria

BULETINUL EPISCOPIEI - Periodic lunar al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria. Editor și redactor responsabil: **Prot. Marius Maghiaru.** Redacția: 5700 Giula, Parcul Sf. Nicolae nr. 2. Internet: www.ortodoxia.hu. Telefon: 66/361-281, 66/463-880. Fax: 66/463-867. A lap nyilvántartasi száma: ISSN 2062-7343 Tiparul: Mozi Nyomda Bt., 5600 Békéscsaba, str. Luther nr. 4/B. Director: **Garai György**. A havilap megjeleneset biztosítja az „Emberi Erőforrás Támogatáskezelő”. Apariția publicației este asigurată de „Fondul de Subvenții al Resurselor Umane” din cadrul Ministerului Resurselor Umane.